

покоління людей вже не як завойовників Природи і, навіть, не як природокористувачів (орендаторів), а як найбільш розвинутих і відповідальних членів Природи. Сьогодні розвиток Біосфери вийшов на стадію перетворення у Ноосферу, але ці перетворення мають зробити не боги, а саме люди, свідомість яких досягла загальнопланетарного рівня. Такі люди мають складати вирішальну більшість населення планети, тому завдання ноосферної освіти стає умовою виживання людства. Тільки взаєморозуміння, взаємоповага і спільні дії всіх філософів, інших спеціалізованих науковців та всього духовенства зможуть створити потрібні інтегральні науки і на їх основі оперативно впровадити систему ноосферної освіти. Починати все це потрібно вже сьогодні!

1. Попова З.Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика. – М.: АСТ: Восток-Запад, 2010. – 314 с. (Уч. посіб. «Лингвистика и межкультурная коммуникация: Золотая серия»); 2. Evans V. A Glossary of Cognitive Linguistics. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2007. – 751 p.; 3. Whorf B. L. Language, thought and reality: Selected writings of Benjamin Lee Whorf. Ed. John B. Carroll. — New York: Wiley, 1956.; 4. Уорф Б. Л. Отношение норм поведения и мышления к языку. — В сб.: Новое в лингвистике, вып. 1, М., 1960; 5. Брутян Г. А. Гипотеза Сепира-Уорфа. – Ереван, 1968; 6. Ліщитович Л.І. Основи Геобіономіки. Т.1. – К.: Фітосоціоцентр, 2012. – 184 с.; 7. Леоненков А.В. Самоучитель UML 2. – СПб.: «БХВ-Петербург», 2007. – 576 с.

Олександр Нагорний

ІІІ Центр інтелектуальних послуг «Трансфер», м. Львів

НЕЛІНІЙНА СИСТЕМА ФІЛОСОФСЬКИХ КАТЕГОРІЙ ЯК ПРИКЛАД АБСОЛЮТНОЇ ІСТИНИ

У статті автор стверджує, що спектр нелінійних філософських категорій сумісний з висхідною шкалою духовних та релігійних феноменів.

Ключові слова: нелінійна, система, філософські, категорії.

Olexandr Nahornyj. The Nonlinear System of Philosophical Categories as Example of Absolute Truth. *In this article the author stresses that the nonlinear philosophical categories' spectrum consists with spiritual and religious values scale.*

Keywords: nonlinear, system, philosophical, categories.

Інтерференція і синергетика даних в системах природничих та гуманітарних наук – це вже реальність сьогодення. Об'єктивною необхідністю у процесі становлення на планеті земля інформаційного суспільства постає кардинальна зміна формату систематизації, раціоналізації та інтенсифікації використання знань в усіх сферах буття і діяльності людства, а відтак і формату мислення та діяння людей. При цьому

дослідники, як правило, керуються системними закономірностями. І найкращою ілюстрацією цього факту є слова С. П. Курдюмова: «...У певний проміжок часу виявляється можливість прогнозувати майбутнє. Такий прогноз філософи називають випереджувальним відображенням. Із синергетики народжується нова філософія: філософія усвідомлює, що вивчати слід нелінійний світ, оскільки саме у ньому майже завжди в рішенні присутній кінцевий час» [1].

Ніхто не заперечить, що системи бувають природними й штучними. Спектр, відповідно із визначенням фізики, це сукупність значень певної фізичної величини, яка характеризує систему або процес, що досліджується. Найпоширенішим прикладом спектральної організації явищ є результат проходження природного променя світла крізь вершину тригранної скляної піраміди. Цей факт відомий усім старшокласникам. При цьому елементи цієї системи, – кольорові поля спектра світлового променя, – завжди розташовуються у строгій послідовності, яка відома кожній освіченій людині. Їхнє існування є імпліцитним, нерозгорнутим доти, доки не з'являться належні умови й передумови спектрального бачення, як це стається у природі під час появи веселки.

Комунікативні, а вужче, лінгвістично-когнітивні системи (сигнали, знаки, слова, словосполучення, фрази, тексти, дискурси), мають зовнішню структуру, а саме: матеріальні елементи, і внутрішню – семантику, як сукупність складників сутності, ідеального. Усілякі зміни елементів і зв'язків, тобто структури системи мови, мислення і мовлення, у процесі комунікації спричиняють процеси активування у свідомості й підсвідомості суб'єктів і реципієнтів певні семантизовані асоціативні комплекси нелінійної природи, які у висліді зумовлюють відповідні реакції. Аналогічні нелінійні процеси мають місце у процесах, які суб'єкт автономно генерує й формулює, приміром, власну думку відповідно до заданого семантичного поля комунікації. Семантичне, як сукупність змістів, значень і смислів у мові, мовленні й мисленні, в теорії та на практиці, в онтології, гносеології і в праксеології, є сущим і вічним, як незнищенні віра, дух і плоть людства. Нелінійність (коливальність), синергетика (самоорганізація) та дисипативність (втрата енергії) є універсальними сутнісними властивостями систем природного, суспільного й духовного буття.

У квітні 2011 року в Тезах III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Що чинити, як діяти? Філософські, наукові та релігійні аспекти управлінської діяльності» (Львів) було продемонстровано сутність триєдності явищ лінгвістичного й екстралінгвістичного планів. Відтак, аналогічно природному спектру світла віртуальні, мисленнєві явища й сутності у результаті розгляду крізь призму такої триєдиної віртуальної «піраміди»

мають властивість утворювати спектр системного, коректніше кажучи, процесуального плану та / або стану речей і явищ, який фіксується суб'єктом дослідження.

Методологічною основою дослідження є діалектико-метафізичний підхід до пізнання явищ природи і суспільства, який складає серцевину позитивної філософії. Вихідними засновками наших доказів будуть наступні постулати, вочевидь, істинні:

- навіть при діалектико-матеріалістичній формальній систематизації знань окремі елементи системи не просто координуються, а знаходяться у відношеннях субординації, тобто ієрархії [2, т. 20 с. 538];
- категорії взагалі та філософські категорії зокрема виражаються словами природної людської мови;
- поняття (думки) і терміни (назви) інтенціональні, тобто мають властивості суб'єктивного порядку, та екстенціональні, такі, що обмежуються предметними (модельними) аспектами значень і розрізняються як екстенсіоналом предикатора (належністю до відповідального класу означуваного), так і інтенсіоналом предикатора (посіданням певних властивостей) [3, с. 31];
- поняття й терміни різні, як за формою, так і за змістом, об'ємом, сутністю, і входять до складу лінгвоелементів, які стоять на вищих щаблях ієрархії. Інакше кажучи, «гіпонімія разом з несумісністю (А-не-А)» є «найбільш фундаментальними парадигматичними смисловими стосунками, за допомогою яких структурується словниковий склад мови» (Дж. Лайонз). Ці стосунки є «найбільш загальні та універсальні при аналізі й побудові семантичних полів (ієрархічної системи класів певних одиниць) у лексиці» [4, 241-242 с.];
- «безліч одиниць лексики – це є внутрішньо організована закономірними зв'язками єдність, не ефемерна, а цілком реальна, що функціонує за своїми законами, тобто система» [5, с.257];
- зв'язки у межах системи категорій організовані за правилом «шести кроків», згідно з яким, як проміж двома довільно вибраними словами, так і проміж двома будь-якими лексемами у словнику, так і проміж двома полюсами окремо взятої системи можливо встановити ієрархічний взаємозв'язок спільності елементів, але не більше ніж 5-6 проміжних слів (термінів, понять, визначень) [6, с.56], тобто спектрально;
- «Семантичний зв'язок – поняття неоднорідне і не абсолютне. Воно має багатоступеневу або спектральну структуру й характеризується змінною

інтенсивністю, а пов'язані між собою одиниці розрізняються як інтенсивністю, так і кількістю своїх зв'язків» [7, С.56-57];

– точність у суспільних науках – це «ступінь відповідності тієї чи іншої теорії, концепції, а у їхньому контексті – понять, їх зв'язків, законів, формулювань визначень, параметрам, що задаються механізмом забезпечення точності» [8, с.14].

Зрозуміло, йдеться про суб'єктивну істину, яка фокусується у поняттях і має властивість змінюватися логічно, історично й соціально. До цього, для більшої логічної певності, слід нагадати деякі прописні істини з «Науки логіки» Г. В. Ф. Гегеля, які актуальні і для сучасної науки: «...поняття є істина субстанції...»; «останнім часом абсолютна більшість вважає себе звільненою від копірвання у поняттях, що подібно до того, як за певних часів було модним паплюжити усіяким чином уявлення, а потім і пам'ять, так і в філософії вже здавна стало звичним, що почасти зберігається й донині, усіяко ганьбити поняття, вважати його – вищу форму мислення – предметом презирства і, навпаки, вважати вершиною в науці й моралі недосяжне та відмову від осягнення» [9, с.10].

Філософські категорії, як найзагальніші поняття, в коливальних, дисипативних системах нелінійного типу вибудовуються згідно з принципами ієрархізації елементів за аналогією зі спектром природного світла, яке пронизує тригранну призму віртуальної піраміди понять / категорій. При цьому згідно із лінгвістичними параметрами елементи упорядковано послідовно, з наростаючим об'ємом семантичної складової кожного умовного ступеня: від примітивного матеріального до найвищого духовного, від ультра-діапазону (Ультраматерії, що її сучасна фізика елементарних часток характеризує такими триєдиними параметрами, як «чарівність», «дивовижність», «барва») – до інфра-діапазону (Інфраматерії, що її умовно визначає духовна триєдність: Отець, Син, Дух Святий). І тут справджується формула послідовності планів полів від Нижніх Небес, від Тіла через Душу до Духу, від стихійних мінусових енергій до ідеально позитивних і так само від найнижчих планів до найвищих: 1. плани стихій -> 2. фізичні плани (тіла) -> 3. астрал -> 4. ментал (душа) -> 5. ейдос (дух, ідеї) -> 6. інтуїції -> 7. причини. На загал нелінійна система філософських категорій має такий експлікований на площині спектр:

ІНФРАМАТЕРІЯ

7. Суперреальність – усвідомлений на етапі Наявності процес: суб'єктивне існування
6. Наявність – все, що існує суб'єктивно, тобто – суб'єктивна Дійсність

5. Дійсність – актуально наявне Буття: все, що існує об'єктивно й суб'єктивно у матеріальному й ідеальному світі

МАТЕРІЯ

4. Буття – все, що існує об'єктивно (Реальність) та суб'єктивно (Реальність) взагалі

3. Реальність – все, що існує об'єктивно – внаслідок розвитку Сюрреальності

2. Сюрреальність – об'єктивне існування (процес)

1. Рух – всеохоплююче, всеосяжне існування (спосіб, атрибут, взаємодія)...

УЛЬТРАМАТЕРІЯ

Примітивно, лінійно мислячи, зауважимо, що така система нагадує відомий набір виробів з дерева типу «матрьошка»: кожен семантичний складовий елемент менш досяжного об'єму нижчого рівня входить у зміст наступного складника ієрархії. Повний набір таких елементів: кожен – у складі вищого й усі – в одному завершує спектр і є узагальнюючою категорією (поняттям), що спектрується. Наше завдання полягає сьогодні у тому, щоб крізь призму сутності триєдності світобудови за допомогою філософських методів задекларувати методологію спектрального аналізу (спектрування) соціально-політичних і духовно-ментальних сутностей мислення, буття і діяння. Для порівняння: характерною рисою сучасної філософської науки є різного роду маніпулювання поняттями у процесі систематизації категорій, що групуються за типом Гегелевих бінарних опозицій (заперечень, протиріч, протиставлень): матерія-свідомість, буття-свідомість, простір-час, якість-кількість та ін. Інколи буває, що категорії співставляються за типом тріадної опозиції: окреме-особливе-загальне, і навіть шестиричної: «зміст-форма- структура-елемент-частина-ціле» [10, с. 10]. Однак проблематику дійсно наукової систематизації категорій філософії вирішити, ба, навіть поставити не вдалося.

Наші довгоочікувані сподівання на пробудження нелінійного мислення й діяння справдилися в Україні, в Харківському Національному університеті ім. В. Н. Каразіна. Стаття професора Л. Ф. Черногора «Нелинейность как основа научной картины мира» [11, С.40-51] є чи не найпершим революційним кроком національної наукової думки в частині формування методології наукового пізнання й самопізнання, становлення теорії і практики самоорганізації (синергетики), аж до розвою ринкових особистісних і суспільних світоглядних і ментальних рис в першу чергу в середовищі національної інтелектуальної еліти.

На практиці термінологізація та систематизація знань вимагає опертя на прагматичне застосування основних принципів нелінійної систематизації предметів, явищ та відносин об'єктивної та суб'єктивної реальності, що

можна розпочинати з елементів «гри» зі словами, котрі означають споріднені та / або віддалені семантично на 5-6 мисленневих кроків явища, предмети та відношення. Вихідним положенням такої «гри» є пошук п'яти слів, які почуватимуться семантично спорідненими у такому штучному семантичному полі у межах чинності «правила шести кроків», як це доведено у дослідженні «Аналіз метаязыка словаря с помощью ЭВМ» [12, с.56].

Вихідними елементами можуть бути як усі сполучені семантично, так і два довільно вибрані слова, так і два полюси окремо взятої системи. При цьому слід пам'ятати про обов'язковий спектральний, ієрархічний взаємозв'язок різнорівневої спільності (ієрархії) елементів, а також про нелінійність, як певну гармонію (когерентність) складників, а також про подобу магнетизму, хвильовим коливанням чи випромінюванням у т. ч. і квантової природи.

Зовсім недавно визнання матеріальності «ідеальних продуктів» вважалося чи не найтяжчим злочином. Тепер маємо нагоду реально глянути істині у вічі: якщо щось дається нам у наших відчуттях, то воно таки є матерія, хоч яка б та ідея не була, нормальна чи аномальна, істинна чи абсурдна. Якщо щось майнуло у чийсь голові як думка, то сталося народження, матеріалізація ідеї, котра десь витала.

Як наукова, так і фольклористична, так і сакральна-езотерична складова сутності триєдності та семирівневого принципу організації складників систем нелінійного типу є фактом, який ніким не було спростовано й не буде поставлено під сумнів ніколи. Ці факти підтверджують фундаментальні дослідження філософії артефактів української культури, вік якої налічує декілька десятків тисяч років: «Найпростішим є зображення Дерева з трьох гілок. Воно відоме здавна, знайдене на кераміці трипільської культури. Значення його, як і Трійці (Три Суті, але не тризуб), – троїстість Світу в процесах творення (Брама), руйнування (Шива), над якими панує Всевишній (Вішну), або Абсолют...»; «Сім – число, що повсюдно зустрічається у природі і належить до ряду Священних Чисел. Всі світи видимі і невидимі проявляють себе як семиричні» [13].

Сучасні системні дослідження науковців Російської Федерації вже увійшли до підручників тамтешніх вищих навчальних закладів: «В нелінійних системах процеси можуть мати пороговий характер, коли під час поступової зміни зовнішніх чинників спостерігається їхній стрибкоподібний перехід до іншої якості. При цьому старі структури руйнуються, трансформуючись у якісно нові структури.» [14].

Якщо будь-який природний закон, що виведено за допомогою математичних абстракцій, можна сформулювати засобами людської мови, то чому людство не є в стані сягнути конкретного знання за допомогою власне

мовних знаків і пізнання їхньої сутності у певному контексті й у такий спосіб дійти до істини?

Системний підхід при створенні комп'ютерних баз даних, практичне застосування матрицевого типу, що має місце як у навчальному процесі, так і в наукових дослідженнях, так само і в медіа просторі – усе це можливо за допомогою **Нелінійної Системи Всеосяжних Філософських Категорій**, яка повністю симетрична системі духовних цінностей і гармонує з нею у планах сходження від нижчого ступеню до вищого, а саме: тут справджується формула послідовності планів полів від Нижніх Небес, від Тіла через Душу до Духу, від стихійних мінусових енергій до ідеально позитивних і так само від найнижчих планів до найвищих: **1. Рух \approx Плани стихій \rightarrow 2. Сюрреальність \approx Фізичні плани (тіла) \rightarrow 3. Реальність \approx Астрал \rightarrow 4. Буття \approx Ментал (душа) \rightarrow 5. Дійсність \approx Ейдос (дух, ідеї) \rightarrow 6. Наявність \approx Інтуїції \rightarrow 7. Суперреальність \approx Причини.**

На завершення слід додати деякі міркування українського науковця А. Ю Самарського, який достеменно вивчав сутність нелінійності й нелінійних систем: «...нелінійність – універсальна, фундаментальна і головна властивість світу. Вона споконвічно властива природі...», «Нелінійна наука складніша і багатша явищами ніж лінійна. Тому остання має залишатися в межах нелінійної науки. Відповідно нелінійне світобачення більш адекватне, воно більш об'ємне й більш різноманітне ніж лінійне. Тому введення нелінійності у науку не могло не змінити наукову картину світу. Тепер світ уявляється як щось пульсуюче, що має свої «ритми життя», світ зазнав впливу періодичних нелінійних коливань на всіх рівнях його ієрархічної організації» [15].

1. Курдюмов С. П. Новые тенденции в научном мировоззрении – [Електронний ресурс] / С. П. Курдюмов. – Режим доступу: <http://spkurdyumov.narod.ru/KurdyumovSergPavlovich.htm>; 2. Нагорний О. М. Таїнство триєдності : дискурс ринкового мислення еліт [Текст] / О. М. Нагорний // На шляху до синтезу філософії, релігії і науки : III Всеукраїнська науково-практична конференція «Що чинити, як діяти? Філософські, наукові та релігійні аспекти управлінської діяльності», 15–16 квітня 2011 року : Тези доп. / за ред. І. В. Карівця. – Львів, 2011. – С. 131-132; 3. Энгельс Ф. Диалектика природы [Текст] // Маркс, К., Энгельс, Ф. Сочинения, 2-е изд. – Т. 20. – М. : Государственное издательство политической литературы, 1955. – С. 343-628; 4. Новиков Л. А. Семантика русского языка [Текст]. – М. : Высшая школа, 1982. – 271 с.; 5. Новиков Л. А. op cit.; 6. Новиков Л. А. op cit.; 7. Караулов Ю. Н. Анализ метаязыка словаря с помощью ЭВМ [Текст] / Ю. Н. Караулов, В. И.; 8. Молчанов В. А., Афанасьев Н. В., Михалев / отв. ред. Г. В. Осипов. – М. : Наука, 1982. – 96 с.; 9. Хотькова В. А. Проблемы точности в общественности [Текст] / В. А. Хотькова // Философские науки. – 1984. – №2. – С. 52–57; 10. Хотькова В. А. op cit.; 11. Гегель Г. В. Ф. Наука логики [Текст]. – В 3-х т. – Т. 3 : Книга третья : Учение о понятии / отв. ред. М. М. Розенталь. – М. : Мысль, 1972. – 371 с.; 12. Широканов Д. И. Проблемы систематизации категорий диалектики как ступеней познания сущностей явлений [Текст] Д. И. Широканов и др. // Проблемы развития системы категорий марксистской философия : Межвуз. сб. науч. тр. / отв. ред. В. А. Демичев. — Челябинск : Челябинский гос. пед. ин-т,

1980. – С. 10; 13. *Черногор Л. Ф.* Нелинейность как основа научной картины мира [Текст] / Л. Ф. Черногор // UNIVERSITATES. Наука та просвіта : Науково-популярний щоквартальний журнал ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – 2006. – №4 (28). – С. 40-50; 14. *Караулов Ю. Н.* Анализ метаязыка словаря с помощью ЭВМ [Текст] / Ю. Н. Караулов, В. И. Молчанов, В. А. Афанасьев, Н. В. Михалев / отв. ред. Г. В. Осипов. – М. : Наука, 1982. – 96 с.; 15. *Мельничук Ю.* Музей Ивана Гончара: Семантика українських вишитих рушників [Електронний ресурс] / Ю. Мельничук, В. Наконечна [м. Філадельфія, США], В. Джула [м. Пітсбург, США] – Режим доступу: http://www.aratta-ukraine.com/sacred_ua.php?id=104; 16. *Царенко В. П.* 8.4. Основные свойства самоорганизующихся систем [Електронний ресурс] / В. П. Царенко, Л. А. Михайлов и др. // Концепции современного естествознания / под ред. Л. А. Михайлова [и др.] Режим доступу: http://www.e-reading-lib.org/chapter.php/133233/63/Mihailov__Konceptii_sovremennogo_estestvoznaniya.html; 17. *Самарський, Ю. А.* Опозиція лінійного та нелінійного мислення в методології сучасної науки [Електронний ресурс] / Ю. А. Самарський. – Режим доступу : http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_69/Samarskyj.pdf.